

AVRUPA'DAKİ İSLAMİ FİNTEK EKOSİSTEMİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF THE ISLAMIC FINTECH ECOSYSTEM IN EUROPE

Yavuz DEMİRDÖĞEN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, yavuzdemirdogen@sdu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0648-1872

ÖZ

Finansal teknoloji (fintek) şirketleri finans piyasalarında sistemin değişmesine sebep olmuştur. Fintek girişimleri; alt branşları, müşteriye yaklaşımı, işleyiş sistematiği ve şubeleşme(me) anlayışıyla yerleşik kurumların aksine hareket etmektedir. İslami finans sektörü de bu yaklaşımı fark ederek yeniden şekillenen piyasa yapısında yerini almalıdır. İslami fintekler, İslami finansal kurumların ihtiyaç duyduğu açılımı sağlayacak şirketlerdir. Hem İslami finansın konvansiyonel yapıdan kaynaklanan sıkıntılarını aşmak hem de Müslüman ülkelerdeki bankasız müşterilere ulaşmak için fintekler en önemli araç olacaktır.

Avrupa'da fintek endüstrisi diğer bölgelere nazaran daha organize durumdadır. Yapılan çalışmada Avrupa'daki İslami fintek şirketleri ve ürünleri kıyaslanmıştır. Buradaki kuruluşlar, dünyanın diğer bölgelerindeki fintekler için örnek teşkil ederek gelişmelerine katkı sağlayacaktır. Fakat İslami fintek girişimlerinin az ve gelişiminin yavaş olması sektörün önündeki en büyük engeldir. İslami fintek ekosistemi, İslami finansın destekleri ile büyümek durumundadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Fintek, Fintek, Finansal Piyasalar.

Jel Kodları: B26, G10.

ABSTRACT

Financial technology (fintech) companies have caused the system to change in the financial markets. Fintech initiatives are contrary to incumbents with its sub-branches, approach to customers, operating systematics, understanding of (un)branching. The Islamic finance sector should recognize this approach and take its place in the reshaped market structure. Islamic fintechs are companies that will provide the expansion which Islamic financial institutions need. Fintech will be the most important tool to overcome the problems of Islamic finance arising from the conventional structure and to reach unbanked customers in Muslim countries.

The fintech industry in Europe is more organized, compared to other regions. In this study, Islamic fintech companies and products in Europe are compared. The organizations in Europe will contribute to their development by setting an example for fintech in other parts of the world. However, slower development and a limited quantity of Islamic fintech initiatives are the biggest obstacles in front of the sector.

Keywords: Islamic fintech, Fintech, Financial Markets.

Jel Codes: B26, G10.

1. GİRİŞ

Teknolojinin gelişimiyle beraber finans piyasaları boyut atlamış, hız ve güvenilirlik konusunda çok gelişmiştir. Bunun yanında sunulan ürün ve hizmetlerde de çeşitlilik ve kalite artmıştır. Para piyasalarının genişlemesine bağlı olarak ürün geliştirmede yeni fikirler ortaya çıkmıştır. 2008 krizi biraz da bu yeni ürünlerin doğduğu sanal piyasalar sebebiyle patlak vermiştir. 2008 krizinden sonra finans piyasalarının daha ihtiyatlı ve denetimli oluşu yeni müşterileri de farklı arayışlara itmiştir. Finansal teknolojiler (fintek) bu arayışların karşılığında icat edilen finansal inovasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar fintek ürünlerinin büyük bir kısmı bankaların kalite ve çeşitliliğini artırsa da diğer kısmı yerleşik finansal kurumlara rakip olmuş veya hiç girilmeyen alanlarda ürün/hizmet sunmuştur. Fintek kuruluşlarının bir kısmı kart sistemleri, mobil ödemeler veya bilgisayar destekli altyapı hizmetleri sunmaktadır. Diğer yandan akıllı kontratlar, varlık yönetimi, robo-danışmanlar, insurtek ve neo-bankacılık gibi segmentler de bankalara rakip olmaktadır. Finteklerin en önemli dallarından olan kitlesel fonlama; P2P, kurumsal ve bireysel fonlama, yardım amaçlı ve diğer formlarıyla aslında bankaların hiçbir zaman giremeyeceği alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında fatura ödeme, muhasebe, kripto para ticareti ve benzeri alanlar ise bankaların kârlı görmediği ve girmeye niyetlenmeyeceği alanlar olarak fintek ekosisteminde gelişme göstermektedir. Fintekler büyük hacimli, her zaman ulaşılabilen, şubesiz, bireyi önemseyen ve kısıtlamayan ürünler sunmaktadır.

İslami finans alanı, konvansiyonel finans dünyasına nazaran hızlı büyüye de hala ikna edici seviye ve boyutlara ulaşmamıştır. İslami finansın önünde sistemin getirdiği sorunlar bulunmaktadır. Bunların bir kısmını aşmak da mümkün olmayacaktır. Birçok kişinin görüşüne göre ise İslami finansal ürünler, global muadillerinin benzerleri durumundadır. Diğer bir ifadeyle, İslami finansın geliştirdiği ürünler kendine özgü nitelik taşımamakta ve

konvansiyonel finansın ürünlerini taklit etmektedir. Bu haliyle de İslami finansa olan güven azalmakta, ürün bazında ise ikna ediciliği kalmamaktadır. Bu aşamada İslami finansal kurumlar yeni bir açılıma ihtiyaç duymaktadır.

Geleceğin finans dünyasının ana şekillendirici ayağının fintek girişimleri olduğu düşünülmektedir (EY, 2019: 11). İslami finansın ihtiyaç duyduğu açılımın da İslami fintekler vasıtasıyla sağlanması mümkündür. Çünkü, İslami fintekler global piyasaların kısıtlarıyla hareket etmek zorunda değildir. Kâr payını, ticari ürünleri veya yatırım kanallarını kendileri belirleyebilir. Vahşi ve rekabetçi bir kârlılık mecburiyeti yoktur. Şubeleşerek daha fazla kişiye ulaşma sorunu bulunmamaktadır. En önemlisi ise özgün ürünler üretme fırsatına sahiptir. Diğer yandan İslam'ın sosyal yönünü taşıyabilir ve sürdürülebilir konumdadır. Bu yönüyle İslami fintekler, İslami finansın ihtiyaç duyduğu açılımın ötesinde beklenen "İslami"liği sağlamanın da yolu olacaktır.

Avrupa'nın para piyasaları, gelişmiş ülke sayılmalarından dolayı, gelişmekte olan ülkelere nazaran daha doygundur. Müslüman ülkelerin hepsi az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olduğundan para piyasaları da zayıf kalmaktadır. Finteklerin, daha çok gelişmiş piyasalarda olması (Haddad ve Hornuf, 2019:81) ait olduğu ülkenin finansal stabilizasyonu ile ilgilidir. Bu konuda en ileri ülke İngiltere'dir. Londra borsası, dünyadaki finansal akışlara yön verir konumdadır. Avrupa'daki finteklerin çoğunluğu da bu ülkede bulunmaktadır. Aynı şekilde İslami finteklerin çoğu da Avrupa ölçeğinde İngiltere merkezli olarak çalışmaktadır. Düzenlemelerin yapılmış olması, sermayedarların buradaki pazarda bulunması ve ekonomik serbestlik Londra'ya ilgiyi artırmaktadır. Diğer yandan Avrupa'nın diğer ülkelerinde de kurulmuş İslami fintekler bulunmaktadır.

Çalışmada Avrupa'daki İslami fintekler incelenmiştir. Fintekler denetime tâbi olmadığından ticari bilgilerine ulaşmak

mümkün değildir. Ayrıca şube olarak kısıtlı olduklarından bilgi almak da mümkün olmamaktadır. Finteklerin müşterilerine, müşterilerin de finteklere ulaşmasının ana yolu internet sitesi üzerindedir. Bu sebeple ele alınan firmaların internet siteleri üzerinden değerlendirme yapılmıştır. İslami finteklerin ve ürünlerin kıyaslaması için bu konuda çalışan iki kurumun verileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde fintekler hakkında genel bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde İslami fintekler tartışılmıştır. Dördüncü bölümde Avrupa'daki fintekler ve yatırım alternatiflerinin yıllık getirileri karşılaştırılmıştır. Beşinci bölüm olan sonuç kısmında ise genel çerçeve değerlendirilmiştir.

2. FİNTEK NEDİR?

İnternet devrimiyle beraber 1990'ların başından itibaren finans alanında hızlı yenilikler yaşanmaya başlanmıştır. Teknolojik gelişmeler elektronik finansı (e-finance) hızlandırmış, e-ticaretin artmasıyla e-finance olan ihtiyaç da yükseliş göstermiştir. İnternet özellikle bankacılık alanını etkilemiş, teknolojik gelişime en hızlı adapte olan sektörlerden biri olan bankacılık sektörünün yapısını baştan sona değiştirmiştir. Online bankacılığın her kurum tarafından kullanılabilir olması zaman ve maliyetten tasarrufu, müşteri talebi ve memnuniyetini ve karlılığı artırarak operasyonel maliyetleri azaltmıştır. İnternetin her yerden ve her zaman kullanılması akıllı telefonlarla mümkün olduğunda ise bankalar yeni çağa adapte olarak sistemlerini bu tarz talep ve ihtiyaçlara uygun hale getirmiştir.

Finansal teknoloji (fintek) finans endüstrisinin en önemli inovasyonlarından biri sayılmakta ekonomi, regülasyon ve enformasyon teknolojilerinin yardımıyla sürdürülen, büyük bir hızla evrilen sektör olarak ele alınmaktadır (Lee ve Shin, 2018: 37). PWC (2016) raporuna göre finansal kurumların %83'ü işlerin çeşitli bölümlerinin fintek start-upları yüzünden risk altında olduğuna inanmaktadır.

2008 krizinin ardından ortaya çıkan ihtiyatlı duruş, müşterilerin ve potansiyel müşterilerin bankalara bakış açısını değiştirmiştir. Bir yandan bankalar riskli müşterilerle iş yapmaya, riski yüksek kişi/kurumlara borç vermeye isteksiz davranırken diğer yandan kredi notu düşük veya oluşmamış kişi/kurumlar finansal ihtiyaçlarını karşılayacağı alternatiflerin arayışına girmiştir. Finansal teknoloji (fintek) kaynaklı şirketler tam da bu ihtiyaca dönük olarak kurularak bankaların ve finansal kurumların uzak durduğu müşterileri hedef almıştır. Aslında toplumsal dayanışma temelli başlayan fintek girişimleri zamanla bankaların açık bıraktığı her alanda mevcudiyetini göstermektedir. Fintek ekosisteminde P2P/kitlesele fonlama merkezli firmaların yanında sigorta, regülasyon, mobil ödemeler, yeni nesil bankacılık, varlık yönetimi, emlak (mortgage), bağış ve sağlık gibi birçok alanda hizmet vermektedir. Her birisi teknolojiyle bağdaşık olduğu için sektör+teknoloji ile isimleri formülize edilen alanlar kısaca; insurtech, regtech, mobiltech, wealthtech, realesttech, healthtech olarak kodlanmaktadır. Fintekler bunlarla da sınırlı kalmayarak teknolojinin gerektirdiği hizmetleri de sunmayı bilmişlerdir. Örneğin; bulut bilişim, yapay zekâ, büyük veri analizi, sosyal medya, siber güvenlik, veri korunması, teknoloji optimizasyonu ve akıllı kontrat gibi birçok alan bulunmaktadır. Fintek firmaları bu tarz teknolojileri kullanarak müşteri çekmeye çalışmaktadır. Örneğin bir varlık yönetimi şirketi büyük veri analizi, yapay zekâ, siber güvenlik yanında robo-danışmanlar ve akıllı kontratları kullanmak zorundadır. Bu firmalar görece daha düşük maliyetle kurulmasına rağmen, ki bu sebepten start-up denmektedir, bankaların yönelemediği alanlara konsantre durumdadır.

Bankalar için bu tarz inovasyonları yapmak hem zor hem de maliyetlidir. Nokta tespitle ihtiyacı saptamak ve ona dönük çözüm üretmek banka için kolay olmayacaktır. Bunun birkaç sebebi vardır. Öncelikle tespit edilen ihtiyaç, gerçekten bir ihtiyaç olarak kalacak mıdır? Yoksa zaman içerisinde

ortadan kalkacak mıdır? İkincisi, o ihtiyaca dönük olarak üretilen çözüm, ihtiyacı karşılayacak mı yoksa yetersiz mi olacaktır? Üçüncüsü, bilgi-işlem kısmına alınan elemanlar finansal inovasyonlar için yeterli midir ve inovasyonları sürdürülebilecek konumda mıdır? Dördüncüsü zamanla ortaya çıkan iyileştirme ihtiyacı için gerekli zaman ve kaynak ayrılabilir mi? Bu sorular artırılabilir. Nitekim yetenekli personel bulma konusunda yaşanan zorluklar ortada iken eldeki etkin elemanlarla hali hazırdaki sistemin sürdürülmesi ve optimizasyonu ancak yapılabilir. Buradan çıkan sonuç şudur: bankalar fintekleri rakip olarak görmeyip birlikte çalışmayı öğrenmelidir. Bankaların, gelişen fintekler içinden seçme şansı bulunmaktadır. Bankalar, rüştünü ispatlamış finteklerle ortaklık kurabilir veya satın alabilir ya da tohum aşamasında doğru fikre yatırım yaparak gelişmesini sağlayabilir. Her durumda maliyet-etkin bir çözüm olacağı muhakkaktır. Nitekim Türkiye’de AlBaraka Garaj benzeri melek yatırımcı mantığıyla kurulmuş fintek inkübatörleri bulunmaktadır.

Diemers vd. (2015) girişimciyi, devleti ve finansal kurumları fintek ekosisteminin paydaşları olarak tanımlamıştır. Lee ve Shin (2008) fintek ekosisteminin 5 ögesini şöyle tanımlamıştır:

- i) Fintek start-upları (örneğin; ödeme, varlık yönetimi, borç verme, kitlesel fonlama, finans piyasası ve insurtek),
- ii) Teknolojik geliştiriciler (örneğin; büyük veri analizi, bulut bilişim, kripto paralar ve sosyal medya geliştiricileri),
- iii) Devlet (örneğin; finansal regülatörler ve kanun koyucular),
- iv) Finansal müşteriler (örneğin; bireyler ve organizasyonlar),
- v) Geleneksel finans kurumları (örneğin; geleneksel bankalar, sigorta şirketleri, hisse senedi brokerları ve girişim sermayedarları).

Fintek devriminin en önemli tetikleyicisi kripto paralar olmuştur. 2008 krizinden sonra bitcoinin ortaya çıkışıyla para kavramı değişmiş, geleneksel devlet destekli para yerine dağıtık defter teknolojisi tabanlı sahipsiz ve mekânsız para anlayışı taraftar bulmuştur. Takip edilemez, taklit edilemez ve çalınmaz kripto para teknolojisiyle insanların saklama ve değiş tokuş aracı olarak bu paraları kullanma arzusu yaygınlaşmıştır. Her ülkede kullanılabilir hale gelmesiyle doların hegemonyasını kırması beklenen kripto paraların çeşidi ve hacmi her gün artmaktadır. Kripto paranın altında yatan teknoloji olan blokzincir ise 1990’lı yılların sonunda denenmesine rağmen hak ettiği ilgiye 2008’den sonra kavuşmuştur. Zamanla her sektöre ve alana uygulanabilir hale gelen blok zincir teknolojisinin ileride kurum içi, kurumlar arası veya açık olarak kullanılması beklenen bir ilerlemedir. Yapısı gereği hem özel hem de genel kullanıma imkân veren blokzincir, bilgi akışının güvenli ve izne tâbî yapısıyla daha çok tercih edilmektedir.

3. İSLAMİ FİNTEKLER

Finansal teknolojilerdeki gelişim finans sektöründe beklenenin ötesinde bir gelişme olmasına sebep olmaktadır. Global Islamic Economy Report 2019 tahminine göre endüstrinin 2024’de 3,5 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir (Basit ve İrfan, 2019: 2). Bu alanda kendine yer arayan İslami finans da yeni nesil teknolojilerden faydalanarak alan açmayı denemelidir. Şeri prensipler dahilinde geliştirilen İslami finans, finansal uygulamalardan faydalanabilir (Hassan vd., 2020). İslami fintek aşağıdaki şekilde tanımlanabilir (Basit ve İrfan, 2019:2):

- İslami finansal ürünün dijital teslimi,
- Yapay zekâ ve blok zincir gibi yükselen teknolojilerin İslami finansla uygulanması,
- Müslümanların pazarına hitap eden, özellikle karşılanmamış ihtiyaçların hizmetlerini veren Fintek girişimleri.

İslami finans endüstrisi için fintek tabanlı çözümlerin uygunluğu yakın zamanda yapılan çalışmalarda ele alınmıştır (Abubakar vd., 2018; Biancone vd., 2019; Todorof, 2018). Taraf ve karşıt görüşler olsa da İslami fintek ürünlerinin ve uygulamalarının İslam'a uygunluğu mümkündür. Nitekim IFN (Islamic Fintech News) tarafından (islamicfintechlandscape.com) 120'den fazla fintek şirketi İslami fintek olarak listelenmiştir. Mobil bankacılık uygulamaları, akıllı kontratlar, kar-zarar paylaşımlı varlık yönetimi, emlak (mortgage) ve sigortacılık (takafül) uygulamalarının yanında sosyal yardımı amaçlayan start-up lar, zekat ve kitlesel fonlama gibi girişimler de İslami fintek sınıfında dikkat çekmektedir. Abojeib ve Habib (2019) blok zincir uygulamalarının zekât toplanmasında uygulanabilir olduğunu belirtmiştir. İslami fintek endüstrisi 2010 yılından beri sağlam adımlarla ilerlemektedir. Sektörün 2017'de 2,4 trilyon dolara ulaştığı, yıllık %7,7 büyümeyle 2023 yılında 3,8 trilyon dolara varacağı tahmin edilmektedir (Dubai Islamic Economy Development Centre, 2018).

İslami fintek, global eşleniklerinin aksine şeffaf, iki tarafın da yararına çalışan ve Şer'i-uyumlu şirketlerdir (Firmansyah ve Anwar, 2019: 52). İslami fintek firmaları, İslami finans endüstrisindeki yeni akım büyümeyi temsil etmektedir (Basit ve Irfan, 2019: 3). Fintekin Şer'i uyumlu olması; zarar vermeden, aldatmadan, gizli maliyet içermeden, faiz bileşeni olmadan, kumar olmadan ve dinen yasaklanmış ürünleri içermeden İslami finans ürünleri/hizmetleri sunmak anlamına gelmektedir (Saba vd., 2109: 585). Bu haliyle bir İslami fintek girişimi "İslami" olma konusunda zorluklar yaşamakta ve büyüebilmek için normalden fazla çaba sarf etmek zorundadır. Gerekli normları sağlamak çoğu firma için kolay olmayabilir. İslami fintek firmalarının %76'sı Şer'i sertifikalı veya sertifika sahibi olmayı beklerken %68'i buna gerek olmadığını belirtmektedir (Basit ve Irfan, 2019: 4). Şer'i uyumluluk, ürün gamında

daralmaya ve müşteri portföyünde seçiciliğe gitmeye zorlanmaktadır. Yine de fintek çözümlerindeki artış İslami Finansal Kurumlara altyapı ve ürün tekliflerini artırmada geniş imkânlar sunmaktadır (Jamil ve Seman, 2019). Diğer yandan fintek, konvansiyonel finansın kısıtlarından kurtulmak için İslami finansa daha fazla fırsat sunmaktadır.

İslami finteklerin büyük çoğunluğu Müslüman sayılan ülkelerde bulunmaktadır. Fakat gayri-Müslim ülkelerde de yetkin ve büyümeye aday İslami fintekler bulunmaktadır. Eğer fintek uzun vadede var olmak istiyorsa yenilikçi olmalı, sadece Müslüman toplumları değil dünya çapında Müslüman olmayan nüfusu da etkilemelidir (Irfan ve Ahmed, 2019). İslami fintek'in İslami finansa nazaran farklı fırsatları bulunmaktadır. Bunlar Rabbani vd. (2020) tarafından şöyle özetlenmiştir:

- İslami fintek şirketleri yeni start-uplara büyük bir şekilde yardım edebilir,
- İslami fintek şirketleri geniş bir perspektifte inovatif ürünler ve servisler sunabilir,
- Müşterilerine geleneksel finansal servislerin yanında yeni ve inovatif servis opsiyonu sunabilir,
- Maliyet-etkin finansal servis çözümleri sunabilir ve geleneksel İslami bankalara dijitalleşme sağlayarak düşük maliyetli finansal hizmet sağlayabilir,
- İslami fintek şeffaf, ulaşılabilir ve kullanım kolaylığı içerdiğinden müşterilerin güvenini kolaylıkla kazanabilir,
- Kripto paralar, blok zincir ve sınır ötesi ödemeler gibi alanlarla ilişkilendirilebilir,
- Şer'i prensiplere uygunluğundan dolayı Müslüman yatırımcıların güvenini kolaylıkla kazanabilir.

İslami fintek girişimleri arasında kitlesel fonlama özel bir yere sahiptir. Kurumların %64'ü P2P/kitlesel fonlama sektöründe

hizmet vermektedir (Basit ve Irfan, 2019: 9). İslam'ın zekât anlayışından hareketle dini referanslarda kuvvetli bir yere sahip olan diğergâmlık, Müslümanların kardeşliği ve yardımseverlik anlayışı kitlesel fonlama platformlarıyla yeniçağa taşınmaktadır. Fakat İslami kitlesel fonlama girişimlerini, konvansiyonel muadillerinden ayıran en önemli özellik yine Şer'i uyumluluk prensibi olacaktır. Diğer yandan dünyayı derinden etkileyen ve yeni nesil finteklerin doğuşuna öncülük eden kripto para kullanımı noktasında hala fıkhi ihtilaflar bulunmaktadır. Bu konu tartışmalı olduğundan ve çalışmanın özüne hitap etmediğinden burada ele alınmayacaktır.

İslami finteklerin karşı karşıya olduğu problemler de bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki maddelerle özetleyebiliriz:

- İslami finans müşterilerinin fintek inovasyonlarına hazır olmaması (Saba vd. 2019: 587),
- İslami finteklerin sahip olduğu riskler ve faydaları dengeleyecek uygun bir düzenlemenin yapılmamış olması (Natoor, 2019),
- Yetmişmiş eleman eksikliği ve buna bağlı olarak İslami fintek ekosistemindeki çeşitliliğin yeteri kadar genişleyememesi,
- İslami finteklerin sağladığı ve dolandırıcılığa karşı önlemlerin yatırımcılara koruma sağlamaması (Rabbani vd., 2020: 352),
- Yatırımcıların, yatırım yapmaya değmeyeceği düşüncesinin oluşması,
- Başarılı örneklerin az oluşu.

İslami fintek şirketleri de çeşitli sıkıntılarla baş etmek durumundadır. Örneğin, İslami finteklerin büyümesi için sermayeye ulaşım en büyük zorluk olarak görülmektedir (Basit ve Irfan, 2019: 8). İslami finteklerin büyük çoğunluğu tohum veya Seri A grubunda yer almaktadır. Yine firmalarda %68'i 10 veya daha az kişi çalışmakta, sadece %4'ünde 100'den fazla eleman bulunmaktadır (Basit ve Irfan, 2019: 6). Bu sonuçlara göre İslami finteklerin hala başlangıç aşamasında olduğu söylenebilir.

İslami fintek endüstrisi İslami finans için büyük umut vaat etmektedir. Nitekim sektör daha çok devlet destekli girişimleri desteklemektedir. Dubai Uluslararası Finans Merkezi, Malezya Dijital Ekonomi İşbirliği, Bahreyn Fintek Körfezi, Endonezya Finansal Servisler Otoritesi gibi kurumlar sektörün geleceği için ümit vermektedir (Hasan vd., 2019: 89). Finteklerdeki gelişim İslami finans endüstrisinin de gelişimine yardımcı olacaktır. Diğer yandan İslami finans sisteminin konvansiyonel finanstan kaynaklanan kısıtları minimize etmesi için de İslami fintekler önem arz etmektedir. Fintekler teknolojik ve sosyal etki, çevresel, yönetsel ve sosyal uygunluk içeren yatırım modeli gibi daha geniş İslami ekonomik model için kuvvetli bir katalizör olabilir (Irfan ve Ahmed, 2019: 29).

4. AVRUPA'DA İSLAMİ FİNTEKLER

Fintek endüstrisinin gelişimi şirketlerin ait olduğu ülkedeki finansal piyasaların gelişimiyle yakın ilişkiindedir. Örneğin insurtek sektörünün Türkiye'de fazla gelişmemesinin sebebi olarak sigortacılık alanında prim üretme miktarının çok düşük olması gösterilebilir. Fintekler belli finansal ihtiyaçlara odaklanan şirketler olduğundan, talebin oluşması finansal derinlikle beraber doğacaktır. Bu sebeple finteklerin çoğunluğunun gelişmiş ülkelerde ve ekonomilerde olması beklenen sonuçtur. Dünya çapında öncü finans merkezleri olarak Amerika (New York) ve İngiltere (Londra) sayılmaktadır. Finteklerin dağılımında da bu ülkelerin baskın olduğu görülmektedir. Diğer yandan finteklerin çoğu finansal desteğe ihtiyaç duyduğundan, geleceğe dönük yatırım yapma kapasitesi ve arzusu da parasal rahatlık olan ülkelerde daha fazladır. Risk iştahı ve yıldız yatırımı yakalama arzusu – örnekleri var olduğundan dolayı – bu ülkelerde daha çok görülmektedir. Bu sebeple finteklerin çoğunluğunun bu tarz ülkelerde kurulması şaşırtıcı değildir.

İslami finteklerin konvansiyonel rakiplerinden ayrıran tarafı temelde

“İslami” argümanları öncelik olarak koymalarıdır. Doğal olarak da İslami fintek firmalarının, ekonomik olarak rahat olan Müslüman nüfus ağırlığına sahip ülkelerden çıkması beklenmektedir. Nitekim dağılıma bakıldığında Körfez ülkeleri başta olmak üzere Malezya ve Endonezya gibi ülkelerde de İslami finteklerin artış gösterdiği görülmektedir. Fakat finans piyasalarında çalışmış, sektörü bilen ve teknik donanıma sahip eleman bulma sıkıntısı önemli kısıtlardan birisidir. Ayrıca ürünün pazarlanması ve devlet desteği olmadan şirketin yatırımcı çekmesi yine finans piyasalarına ulaşma gücüyle alakalıdır. Körfez ülkelerinde İslami fintek oluşumları daha çok devlet destekli sürdürülürken Avrupa ve Amerika’da hür teşebbüsler olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Avrupa ve Amerika’da kayda değer bir Müslüman nüfusun yaşadığı göz önünde bulundurulduğunda, buralarda kurulan start-upların büyüme potansiyeli olduğu da görülecektir. Finteklerin sayıca Müslüman ülkelerde fazla olması potansiyelin kullanılmasını gerektirmemektedir. Nitekim

Islamic Fintech Development Report’a göre (Basit ve Irfan, 2019: 3) İngiltere, İslami fintekler dalında öncü konumdadır.

Çalışmanın konusu olarak Avrupa’da İslami hassasiyetlerin yükselmesi ve Müslümanların alternatif yatırım kanalları aramasıdır. İslami hassasiyetlerle yatırım yapmak isteyen Müslüman sermayedarlar, aynı hassasiyeti taşıyan kişi ve firmalara destek olmayı arzulamaktadır. Doğal olarak bu fintekler vasıtasıyla toplanan fonlar veya sermayedarlar bir şekilde yatırıma kanalize edilmektedir. Şer’i uyumlu finansal varlıklara yatırımın yanında Şer’i hassasiyetlerle kurulan fintekler diğer İslami fintek girişimlerine öncülük etmekte ve farklı ülkelerdeki oluşumlar için bilgi/tecrübe desteği sağlamaktadır. Avrupa’da finans piyasalarının dinamik oluşu, tasarruf oranının yüksek olması ve parasal rahatlığın sağlanması bu tarz girişimlerin büyümesi için değerli bir ortam oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda Avrupa merkezli İslami fintekler hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 1: Avrupa’daki fintek şirketleri

Firma / Ülke	Sektörü	Açıklama
570Easi / Fransa	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	Conexcap iştirakidir. Finansal çözümler ve yatırım mühendisliği yapmaktadır. 2012’de ilk profesyonel sukuk danışmanlığı, 2014 de Easiup kitlesel fonlama platformunu başlatmıştır. Murabaha finansmanıya Avrupa’nın değişik yerlerde ev kredisi vermektedir.
Arabesque Group / İngiltere	Veri ve analizi	2013 de kurulan şirket aslen İslami olmasa da finocracy tarafından değerlendirilmeye alınmıştır. Londra, Frankfurt, Singapur ve Boston’da şubeleri vardır. Arabesque Q3.17 sistemiyle Şer’i uyumlu yatırım araçları vardır. Portföyünde AAOIFI standartlarına uygun 100 adet eşit ağırlıklanmış hisse senedine yapay zekayla portföy yönetimi yapmaktadır.
Capnovum / İngiltere	Regtek (Regülasyon Tenolojileri)	Finansal kurumlar için kavramsal yönetim platformu bulunmaktadır. Regülasyonlarla ilgili güncellemeler yapmaktadır. Yapay zekâ kullanarak 70’den fazla ülke, 150’den fazla denetçi ve regülatörü takip etmektedir.
Conezcap / Lüksemburg	Kuluçka / girişim mimarı	Avrupa’ya dönük Fairinvest şirketiyle emlak piyasasına girmiştir. Kurumlar için çözümler ve veri stratejisi, şirketler için teknik ve finansal destek sağlamaktadır. Ara yüzüyle taraflar arası içerik, operasyonel ve analitik çözümlerle arz ve talebi eşleştirmektedir. Lüksemburg, Fransa ve Fas’ta şubeleri vardır.
DDCap / İngiltere	Kişisel finans yönetimi / Ticaret ve yatırım	Tescilli Etho markasıyla varlık yatırımını kolaylaştırmaktadır. Kendi Şer’i denetleme kurulu olan şirket Şer’i uyumlu ürünler sunmaktadır. Anlık yatırım; hazine, sermaye piyasaları, varlık yönetimi ve takafül odaklı operasyonel gereksinimlere yardımcı arayüz üzerinden yapılmaktadır. Londra, Dubai ve Kuala Lumpur’da merkezleri vardır. Bireysel bankacılık işlemleri, İslami sermaye piyasalarının sukuk arzına aracılık, Şer’i uyumlu proje finansmanı, emlak finansmanı ve varlık yönetimi konularında hizmet vermektedir.
Eigertrading	Kişisel finans	Varlık ticareti, dünya genelinde Şer’i uyumlu finansal ürünler ve servisler

Firma / Ülke	Sektörü	Açıklama
Advisors / İngiltere	yönetimi / Ticaret ve yatırım	pazarlamaktadır. Müşterilerin likidite yönetimi, kısa ve uzun vadeli likidite ihtiyaçlarına yardımcı olmaktadır. 2009'da kurulan şirket kişisel e-bankacılık, yapılandırılmış finans, ticaret finansmanını Eiger ticaret platformu (ETP) üzerinden Londra Metal Borsası ile Londra Platinyum ve Paladyum Borsası'nda fiziksel ticaret yapmaktadır.
Ground One Ventures / İngiltere	Kişisel finans yönetimi / Ticaret ve yatırım	Sağlık sektörünün gelişimi, büyümeyi ve daha iyi sağlık hizmetleri için inovatif ve etkin çözümler üretmektedir. Devlet kurumlarına hem organizasyon için hem de toplum için çözümler sunmaktadır. Perakende sektörü için de optimizasyon sağlamaktadır.
Halal Launcher / İngiltere	Kitlesel fonlama	Helal ve çoklu kitlesel fonlama platformu olan şirket helal projelere ve fikirlere yatırım yapmaktadır. Sitesine ulaşamamaktadır. IFN'deki bilgilerden derlenmiştir.
Inaia / Almanya	Kişisel finans yönetimi / Ticaret ve yatırım	2007'den beri bireysel ve kamusal müşteriler için İslami finans kriterlerine dayalı finansal alternatifler üretmektedir. Şer'i danışmanlık hizmeti almaktadır. 2012 de INAlA Altın Dinar Tasarruf Planı ile fiziki altın tasarrufu sunmaktadır. Hizmetleri arasında İslam uyumlu yatırım opsiyonlarını içeren sermaye fonuyla, varlık-etkin servislerde kullanılan fonlar bulunmaktadır.
InsureHalal / İngiltere	Sigortacılık	Helal sertifikalı eve ve mülk sahibi sigorta ürünleri sunmaktadır. Şirket artık faaliyetlerine devam etmektedir.
Islamic Finance Guru / İngiltere	Kişisel finans yönetimi / Ticaret ve yatırım	Helal yatırım, İslami mortgage ve işyerleri için fonlamaya yardım etmektedir. Şer'i uyumlu start-uplar için sendikasyon yatırımları sunmaktadır. Elllerinde 12 start-up portföyü, 500'den fazla yatırımcısı ile 4,2 milyon pound yatırım gerçekleştirmiştir. Yatırım desteği verilen yerler start-uplar özellikle fintek, kanuntek, İslam ekonomisi start-upları ve pazar belirleyici platformlarıdır.
Jumahpay / İngiltere	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	Online platform üzerinden destek servisi vardır. Aplikasyon üzerinden çalışmaktadır. İngiltere, Kuzey İrlanda ve İskoçya'da şubeleri vardır.
Kestrl / İngiltere	Dijital Bankacılık	%100 etik ve faizsiz ödeme ve varlık yönetimi platformudur. Temel prensip olarak şeffaflık, değer uyumu ve gerçek etki üzerine kurulmuştur. Bank of England üzerinden işlemlerini gerçekleştirmektedir. Misyonu, insanların kişisel değerleri kapsamında finansal hedeflerin gerçekleşmesini sağlamaktadır.
Liberis Finance / İngiltere	Alternatif finans	2007'den beri KOBİ finansmanı üzerine uzmanlaşmaktadır. 15000'den fazla firmaya 500 milyon pounddan fazla fon sağlamıştır. Portföyünde küçük işletme fonlaması, şirket kredi kartı alternatifleri, kötü krediler için işletme finansmanı, hızlı finansman, kısa dönemli firma finansmanı, döngüsel krediler ve ekipman finansmanı bulunmaktadır.
Menapay / Türkiye	Ödemeler/ Para havalesi, FX	7/24 para transferi ve ödemeler, kripto al/sat, token cüzdanı, token saklama ve yönetme platformudur. Aplikasyon temelli çalışmaktadır. Ürünleri; bireysel mobil uygulama, kurumsal mobil uygulama, satıcı arayüzü ve API bulunmaktadır. MENA bölgelerinde ve Ethereum tabanlı olarak çalışmaktadır.
Minted / İngiltere	Kişisel finans yönetimi / Ticaret ve yatırım	Altın alım-satımını basit, güvenli ve ekonomik şekilde, uygulama üzerinden yapma imkânı tanımaktadır. Komisyon ve saklama ücreti almamaktadır. Yıllık ortalama %9 büyüme olmaktadır.
Money Fellows / İngiltere	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	Aplikasyon üzerinden işlem yapılmaktadır. Faizsiz kredi ve tasarruf platformudur. Sistem, bir halkaya dâhil olma veya halka oluşturma üzerine kurulmuştur. Yüklenen dokümanlar ile kredi merdiveni yükseltilebilmektedir.
Nakitbasit / Türkiye	Ödemeler/ Para havalesi, FX	Anlaşmalı şirketler ve bankalar üzerinden her yerden para çekme imkânı vermektedir. 2020 yılında AlBarakaTürk bünyesinde geliştirilen bir fintektir.
Primary Finance / İngiltere	Alternatif Finans	Etik emlak finansmanı üzerine çalışmaktadır. Katılımcı dairenin parasının %10 unu ödeyerek geri kalanı taksitlendirmektedir. Ödemede sıkıntı yaşayan müşteri mülkü geri şirkete satabilmektedir.
PropTech Crowd /	Kitlesel fonlama / P2P	Yatırımcılara Şer'i uyumlu online mülk yatırımı önermektedir. Müşterilere piyasada değerinin altındaki ürünlere basit ve şeffaf ulaşım sağlamaktadır.

Firma / Ülke	Sektörü	Açıklama
İngiltere	finansmanı	Sistemin adı Igloocrowd olarak değişmiştir ve site işler değildir.
QardHasan / İngiltere	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	Müslüman öğrenciler için faizsiz alternatif öğrenim kredisi vermektedir. Site ELAid adıyla çalışmaktadır. Ertelemiş harçların geri ödemesi için iki model sunulmaktadır. Birincisi; ödemeler faizsiz olarak basit gelirinin %10'u gibi bir oranla geri ödenmesi istenir. Eğer sınırın altında geliri olursa cezasız bir şekilde ertelenebilir. İkincisi; esnek ödeme planı ile genişletilmiş bir süreye yayılmaktadır. Londra merkezli olmak üzere Dubai, New York ve Toronto ofisi vardır.
Qardus / İngiltere	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	Şer'i ve etik uyumlu iş finansmanı sağlamaktadır. Yatırımcı İngiltere vatandaşı olmalıdır. İngiltere'de bulunan kredi değerliği ölçülmüş şirketler, KOBİ'ler ve girişimlere destek olmaktadır. Yatırımcı, para yatıracağı girişimi seçme şansına sahiptir. Şer'i uyumlu olmayan sektörler belirtilmiş ve o alandaki şirketlere yatırım yapılmayacağı özellikle vurgulanmıştır.
Rızq / İngiltere	Dijital Bankacılık	Tamamen dijital İslami bankacılık uygulamasıdır. Uygulama ile hızlı ödemeler, bütçe ayarlamaları, bağış yapma fırsatı ve perakende harcamalar yapılabilir. Amaç Müslümanların bankaları, İslami hassasiyetleri doğrultusunda kullanabileceği dijital oram sağlamaktır.
Seibank / Fransa	Dijital Bankacılık	%100 etik dijital bankacılık yapan firma şirketler, gruplar ve bireyler için finansal ve bankacılık servisleri sunmaktadır. Ocak 2018'de işler olmaya başlayan şirket çoklu hesap, hesap açma-kapama kadar birçok bankacılık hizmeti vermektedir. Sistemin yönetimi uygulama tabanlı, kendine ait matik ve plastik kartları bulunmaktadır.
StrideUp / İngiltere	Alternatif Finans	Konut finansmanı üzerine çalışmaktadır. Müşteriler parasının yettiği kadarını alarak gerisini firmaya borçlanmaktadır. Firma İngiliz otoritesi FCA tarafından regülasyona tabidir. Başlangıçta %10 depozito ödenebilir ve ödemeler zamanla artırılabilir.
Ummah Finance / İngiltere	Dijital Bankacılık	Site medium.com olarak değişmiştir. %100 Şer'i uyumlu ve etik, sadece dijital bankacılık yapan bir yapı vardır. İnsanların parasını mobil üzerinden yönetebileceği sistem kurma amacıyla yola çıkmıştır. Fakat işler hale gelmediği görülmektedir.
WorldRemit / İngiltere	Ödemeler/ Para havalesi, FX	Sınır ötesi para transferi yapma sistemi, uygun ve düşük maliyetli alternatif üretmek amacıyla kurulmuştur. Ödemeler mevduat hesabı, nakit, mobil kontör yüklemeye yapılabilmektedir. 90 farklı para biriminden 150 farklı ülkeye dakikalar içinde para gönderilmektedir. Düşük komisyon uygulayan firma 9 senedir faaliyet göstermektedir.
Yielders / İngiltere	Kitlesel fonlama / P2P finansmanı	2014 yılında kurulan firma etik yatırım modeliyle kitlesel yatırım imkânı vermektedir. Müşteriler oluşturulan portföyden seçme şansı bulunmaktadır. Emlak, varlık yönetimi, sigorta gibi birçok alan bulunmaktadır.

Kaynak: (Bilgiler, firmaların internet sitelerinden alınmıştır)

Avrupa'daki İslami fintekler incelendiğinde İngiltere'nin baskın bir ağırlığı görülmektedir. Yine firmaların çoğunluğunun kitlesel fonlamaya yöneldiği, bir kısmının ise varlık yönetimi/kişisel yatırım planlaması üzerine yoğunlaştığı fark edilmektedir. Daha eski ve köklü firmalar İngiltere merkezli firmalardır. Bu şirketlerin büyük çoğunluğu İngiltere dışında şubelere de sahiptir. İlginç kısmı ise açılan şubelerin Müslüman ülkeler yerine Avrupa'daki diğer ülkeler, Amerika ve/veya Kanada'da açılmasıdır. Şirketlerin

siteleri incelendiğinde İngiltere merkezli start-upların web sitelerinin daha organize ve aydınlatıcı olduğu görülmektedir. Fintekler müşteriye ulaşma kanalı olarak web sitelerini kullanmaktadır. Bu sebeple doyurucu bilgiye sahip, iş çizgisi belli, alternatiflerin ve yatırım kanallarının açıklandığı siteler müşterileri ikna etmeye daha yakındır. Genel olarak bakıldığında ise İslami finteklerin web-sitelerinin bu kriterleri sağlamada zayıf kaldığı söylenebilir. Şirketlerin bir kısmı Şer'i uyumlu olmayı özellikle vurgularken büyük

bir kısmında Şer'i uyumluluk bir özellik olarak yer almamaktadır. Diğer yandan İslami hassasiyetlerle iş yapıldığını saklama ihtiyacı hisseden finteklerin varlığı görülmüştür. Yine şirketlerin hemen hepsi konvansiyonel bankalarla çalışmak durumundadır. İngiltere ve Avrupa'nın farklı yerlerinde İslami bankacılığın olduğu düşünüldüğünde, bu bankaların İslami fintek start-uplarıyla işbirliğine yanaşmadığı ve/veya bu firmaların İslami bankalarla çalışmak için gerekli dirayeti göstermediği söylenebilir.

Listeye alınan firmaların dışında Avrupa'da faaliyet gösteren İslami fintek şirketleri mevcuttur. Fakat bu şirketlerin merkezleri Amerika, Malezya veya körfez ülkeleri (BAE, Katar gibi) olduğu için değerlendirme dışında tutulmuştur. Finteklerin sınır ötesi iş yapma fırsatları

bulunmaktadır. Gerekli büyüklüğe ulaşıncaya başka bir ülkede şube açma, iş/işlem yapma fırsatı aranmaktadır. Bir başka yol ise kurulduğu ülkenin dışında bir ülkeden yatırım almasıdır. Bu şekilde hem o ülkeye giriş yapacak hem de faaliyetlerini genişletme fırsatı bulacaktır. Değerlendirilen şirketler, IFN tarafından hazırlanan listede adresi Avrupa'da gözüken firmalardır.

Yatırımcıların İslami finteklerin sunduğu kanallara yatırım yapması için firmaların Avrupa'da olmasına gerek yoktur. Malezya, BAE veya Amerika merkezli birçok firma yatırımcılara farklı alternatifler sunmaktadır. Aşağıda Islamic Finance Guru (IFG) tarafından hazırlanan, İslami finteklerin sunduğu yatırım alternatiflerinin yıllık getirilerinin tablosu görülmektedir.

Tablo 2: İslami finans yatırım ürünlerinin getirileri

Ürün İsmi	Varlık Sınıfı	Minimum yatırım miktarı (£)	Proje yıllık getirisi	Komisyon	Risk
IFG	Start-up	2500	22%	2%	Agresif
Ethis	Kitlese fonlama	500	15%	12.50%	Agresif
Intro crowd	Kitlese fonlama	5000	15%	2%	Agresif
Yielders	Kitlese fonlama	50.000	15%	2.50%	Agresif
Qardus	Kobi finansı	100	12%		Agresif
Goodwin Capital	Kitlese fonlama	5000	11%		Agresif
Wahed Invest	Sukuk	100	10.60%	1.85%	Orta
HSBC Islamic Global equity index fund	Hisse senedi	100	10.50%	0.92%	Orta
Minted	Altın	1	9%	8.50%	Temkinli
Sarwa	Hisse senedi	2500	8.88%	0.85%	Agresif
Igloo	Kitlese fonlama	100	7%	5%	Orta
Arabesque	Hisse senedi	1	4.38%	1.09%	Agresif
İshares (Blackrock)	Hisse senedi	1	4%	0.50%	Orta
Aberdeen Islamic Global Equity	Hisse senedi	1	2.99%	1.87%	Orta
Bmle	Tasarruf hesabı	1000	2.35%		Ultra temkinli
Oasis Crescent Global Income Fund	Hisse senedi	1	1.90%	0.69%	Temkinli
Gatehouse (2 yıllık)	Tasarruf hesabı	1000	1.90%		Ultra temkinli
Al Rayan (90 günlük)	Tasarruf hesabı	250	1.50%		Ultra temkinli
UBL (sabit 1 yıllık)	Tasarruf hesabı	2000	0.60%		Ultra temkinli
Bullion	Altın	1	0.50%		Ultra temkinli
Franklin Global Sukuk fund	Sukuk	1	0.35%	1.50%	Temkinli
Salam-Pax Sukuk Fund	Sukuk	1	-2.30%	2.12%	Temkinli

Kaynak: (<https://www.islamicfinanceguru.com/halal-investments/>)

Yukarıda tabloda görüldüğü üzere Avrupa'ya dönük olarak İslami finteklerin sunduğu birçok yatırım opsiyonu bulunmaktadır. Seçeneklerin bazıları bankalar adıyla ve kanalıyla sunulurken yatırım alternatiflerinin birçoğu fintek şirketleri tarafından kurgulanmış yatırım fırsatlarıdır. İslami finans yatırım alternatifleri bunlarla sınırlı değildir. Wahed, Ethis, Sarwa, HSBC, Oasis, Gatehouse gibi birçok firma birden çok yatırım seçeneği üretmektedir. Üretilen yatırım karmaları çok agresif ile çok temkinli arasında birçok skalada yer almaktadır. Özellikle Wahed, İshares ve Oasis gibi firmalar farklı ürün ve getiri seviyelerinde opsiyonlar üretmektedir.

5. SONUÇ

Fintekler 21. yüzyılın finansal belirleyicileri olmaya adaydır. Üretilen her yeni fintek sınıfı hali hazırda piyasalara alternatif ve karşılanmamış bir ihtiyacı gideren ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Finteklerle beraber yerleşik bankalar da anlayışını değiştirerek müşteri odaklı, mikro ölçekte ihtiyaçlara önem veren ve yeni neslin beklentilerini karşılamaya çalışan bir yapıya bürünmeye başlamıştır. Bu sebeple bankalar fintek start-uplarıyla beraber çalışarak veya bünyesine katarak hedef odaklı ürünlere yönelmektedir.

İslami hassasiyetleri merkeze alarak kurgulanan İslami fintekler global fintek ekosisteminden çok da farklı değildir. Muadillerinin iş anlayış ve yapma tarzıyla benzerlikleri çok fazladır. Fakat hem sunulan hizmette hem de yatırım kanallarında ve – en önemlisi ise – niyette farkını ortaya koymaktadır. İslami fintekler yatırım kanallarında “İslami”liği öncüllerken işleyiş aşamasında da faiz (riba), belirsizlik (maysir) ve kumar (gharar) gibi dinen yasaklanmış yapılara da yer vermemektedir. Dolayısıyla, etik olarak hassas olan ve bu kavramlara karşı çıkan sağduyulu diğer dinlere mensup kişiler tarafından da kabul görmektedir.

İslami finansın global finans piyasalarıyla rekabet edebilmesi zordur. Her ne kadar kısa denebilecek mazarine nazaran hızlı büyüme kat etse de daha fazla büyümesi noktasında önünde birkaç problem bulunmaktadır. Birincisi, İslami bankalar faizle işlem yapmadığından faiz kaynaklı kazançlardan mahrum kalmaktadır. Bu durum İslami olarak bir kayıp olmasa da ticari olarak bir kısıt getirmektedir. İkincisi, İslami finans kurumları her alana yatırım yapamamaktadır. Özellikle türev piyasalar gibi ikincil kazanç kapıları Şer'i standartlara uymadığından kapalıdır. Üçüncüsü, İslami finansal kurumlar belirsizlik ve şans içeren alanlara yatırım yapamaz. Bu alanda da ciddi miktarda kâr yazan global finans piyasalarına karşı dezavantajlı durumdadır. Dördüncüsü, İslami finans kurumları her sektöre yatırım yapamaz. Silah, domuz, alkol ve kumar gibi belli başlı alanlar Şer'i olarak yasaklanmış olduğundan bu merkezli işlem yapan kurumları destekleyemez, sermaye sağlayamaz ve yatırım yapamaz. Bu sektörlerden gelecek kazançlar da yok olmaktadır. İslami olarak bakıldığında bu başlıklar birer kayıp değil kazanç olarak görülmelidir. Fakat bazı âlimler İslami bankaların iş/işlemlerinin bir kısmını hala Şer'i uyumlu olarak görmemektedir. Özellikle murabaha ve tavaruk işlemleri İslam âlimleri ve Müslüman ekonomistler tarafından şüpheli sınıfta değerlendirilmekte ve tartışılmaktadır.

İslami finansın büyümesi için en önemli etkenlerden birisi gelecekte İslami fintekler olacaktır. Hem geleceğin finansal yapısının bu yapıya evrilmesi hem de İslami finansın pazar geliştirmesi için İslami fintekler anahtar rol oynayacaktır. Bu sebeple İslami finans kuruluşlarının İslami finteklere ayrı bir önem vermesi gerekmektedir. Diğer yandan İslami finansı etkileyen global kısıtların bir kısmı fintekler vasıtasıyla aşılabılır. Faiz kısıtı, gayri-müslim müşterilere ulaşma fırsatı ve sosyal yönü itibarıyla fintekler değerli bir açılım sağlayacaktır.

Çalışmada özellikle Avrupa'daki İslami finteklere yer verilmiştir. Görüleceği üzere

listelenen İslami fintek start-upları sayısı çok azdır. Bu şirketlerin de çoğu İngiltere’de bulunmaktadır. Aynı şekilde dünya ölçeğinde bakıldığında da İslami finteklerin çok az olduğu görülecektir. Gerek hacimleri gerek profesyonellikleri itibarıyla kendi alt alanlarındaki muadilleriyle yarışamayacak kadar geridedir. Fakat Avrupa’daki Müslümanlar ve insani hassasiyet taşıyan gayri-müslimler arasında gelişme potansiyeli taşımaktadır. İncelenen şirketlerin sitelerinde yeteri kadar ikna edici bilgilerin olmadığı ve web sitelerinin doyurucu şekilde hazırlanmadığı gözlenmiştir. Diğer yandan – birkaç şirket dışında – ürün çeşitliliği ve sistematığı de bulunmamaktadır. Örneğin web sitesinden veya aplikasyon üzerinden çalışması hakkında bile yeterli bilgi yoktur. Bunun yanında çok başarılı örnekler de (yields, IFG, inania gibi) dikkat çekmektedir. Bu açıdan bakıldığında İslami finteklerin profesyonellik kısmında zayıf oldukları söylenebilir.

Araştırmaya dâhil edilen şirketler IFN ve finocracy (<http://islamicfintechlandscape.com>) tarafından hazırlanan ve güncellenen listeden elde edilmiştir. Çalışmanın bir kısıtı olarak bu listenin hazırlanış şekli gösterilebilir. Listeye girmek isteyen fintek start-upları internet üzerinden başvurmakta ve inceleme sonucunda listeye dahil edilmektedir. Fakat başvurmayan ve/veya bilinmeyen İslami fintek girişimlerinin de olması muhtemeldir. Nitekim listede Türkiye’den sadece iki şirket var iken normalde daha fazla İslami fintek girişimi olduğu bilinmektedir. Örneğin AlBaraka

Garaj çatısı altında başka şirketler de bulunmaktadır.

İslami fintek sayısında körfez ülkeleri ve özellikle Malezya çok öndedir. Fakat Avrupa’daki hatta İngiltere’deki şirketlerin kalitesi daha yüksektir. Ayrıca Amerika merkezli (veya diğer ülkelerden) fintek kuruluşları da Avrupa’da şubesi bulunmakta ve hizmet vermektedir. Çalışmaya sadece Avrupa merkezli İslami fintek kuruluşları dâhil edilmiştir.

İslami fintek endüstrisinin önü açıktır. İslami finans piyasalarının, bu kuruluşlarla entegre şekilde çalışması start-upların gelişimi açısından önemlidir. Böylece yeni firmalar da ortaya çıkacak ve farklı alanlarda güncel ürünler üretilebilecektir. Fakat görünen o ki, İslami finans piyasaları finteklerle işbirliğinde yavaş kalmaktadır. Hâlbuki yeni neslin ihtiyaçlarına cevap verebilecek ürün ve hizmet anlayışı, esneklik ve çeşitlilik finteklerle sağlanacaktır. Diğer yandan, Müslüman toplumlarda bankacılık sistemine kayıtlı müşteri sayısının azlığından dolayı müşteri portföyünü genişletme fırsatı yine İslami finteklerle sağlanacaktır. Böylece bankalardan uzak duran kesimler finansal sisteme adapte olabilecektir. Örneğin sigorta sektöründe Müslüman ülkelerde prim üretimi çok düşük olmasına rağmen mikro sigortacılık ile bu oran artırılabilir. Sonuç olarak, gelişmiş piyasalar sayılan Avrupa merkezli İslami fintek örneklerinin büyümesi Müslüman ülkelerde yeni finteklerin kurulmasına öncülük edecektir.

KAYNAKÇA

1. ABOJEİB, M. ve HABİB, F. (2019). *Blockchain for Islamic Social Responsibility Institutions*. In *Fintech as a Disruptive Technology for Financial Institutions* (pp. 221–240). IGI Global.
2. ABUBAKAR, Y. S., OGUNBADO, A. F. ve SAİDİ, M. A. (2018). Bitcoin and its Legality from Shari’ah Point of View. *SEISENSE Journal of Management*, 1(4), 13–21.
3. BASİT A. H. ve İRFAN H. (December, 2019). *The Global Islamic Fintech Report 2019*, Salaam Gateway. Erişim adresi: <https://www.salaamgateway.com/reports/theglobal-islamic-fintech-report-2019> Erişim tarihi: 01.05.2020.

4. BIANCONE, P. P., SECINARO, S. ve KAMAL, M. (2019). Crowdfunding and Fintech: business model sharia-compliant. *European Journal of Islamic Finance*, 12.
5. DIEMERS, D., LAMAA, A., SALAMAT, J. ve STEFFENS, T. (2015). *Developing a FinTech ecosystem in the GCC*. Strategy&Pwc. <http://www.strategyand.pwc.com/media/file/Developing-a-FinTech-ecosystem-in-the-GCC.pdf> Erişim tarihi: 15.08.2020.
6. DUBAİ İSLAMİC ECONOMY DEVELOPMENT CENTRE (2018). *Islamic Fintech Report 2018*.
7. EY, 2019, "Global FinTech Adoption Index 2019", June.
8. FİRMANSYAH, E. A. ve ANWAR, M. (2019, January). Islamic financial technology (FINTECH): its challenges and prospect. In *Achieving and Sustaining SDGs 2018 Conference: Harnessing the Power of Frontier Technology to Achieve the Sustainable Development Goals (ASSDG 2018)*. Atlantis Press.
9. HADDAD, C. ve HORNUF, L. (2019). The emergence of the global fintech market: Economic and technological determinants. *Small Business Economics*, 53(1), 81-105.
10. HASAN, R., HASSAN, M. K. ve ALİYU, S. (2020). Fintech and Islamic Finance: Literature Review and Research Agenda. *International Journal of Islamic Economics and Finance (IJIEF)*, 3(1), 75-94.
11. <http://islamicfintechlandscape.com/eng/landscape.php> Erişim tarihi: 10.08.2020
12. <https://www.islamicfinanceguru.com/halal-investments/> Erişim tarihi: 17.08.2020
13. IRFAN, H. ve AHMED, D. (2019). *Fintech: The opportunity for Islamic finance*. In *Fintech in Islamic Finance. Theory and Practice*, 19-30. Routledge.
14. JAMİL, N. N. ve SEMAN, J. A. (2019). The Impact of Fintech On The Sustainability Of Islamic Accounting And Finance Education In Malaysia. *Journal of Islamic, Social, Economics and Development*, 4(17), 74–88.
15. LEE, I. ve SHİN, Y. J. (2018). Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. *Business Horizons*, 61(1), 35-46.
16. NATOOR, B. (2019). Islamic FinTech faces regulatory hurdles, Fitch Ratings says. <https://ibsintelligence.com/ibs-journal/ibs-news/islamic-fintech-fitch/> Erişim tarihi: 15.08.2020
17. PwC. (2016, March). *Blurred lines: How FinTech is shaping financial services*. https://www.pwc.com/il/en/home/assets/pwc_fintech_global_report.pdf Erişim tarihi: 17.08.2020
18. RABBANİ, M. R., KHAN, S. ve THALASSINOS, E. I. (2020). FinTech, blockchain and Islamic finance: an extensive literature review
19. SABA, I., KOUSER, R. ve CHAUDHRY, I. S. (2019). FinTech and Islamic Finance-Challenges and Opportunities. *Review of Economics and Development Studies*, 5(4), 581-890.
20. TODOROF, M. (2018). Shari'ah-compliant Fintech in the banking industry. *ERA Forum*, 19(1), 1–17.